

стимулировать иммунитет и усиливать антимикробное действие иммуноглобулинов. Лизоцим обладает противовоспалительным и ранозаживляющим действием, которое усиливается в присутствии цетавлона. Зубной эликсир «Лизодент» с успехом заменяет и усиливает действие других антимикробных средств, не подавляя при этом жизнедеятельности полезной микрофлоры.

Таким образом, «Лизодент» оказывает антимикробное, антивирусное, противовоспалительное, ранозаживляющее, иммуностимулирующее и очищающее действие. Показаниями к применению этого зубного эликсира являются гингивит, пародонтит, стоматит, кариес зубов, а также гнойно-воспалительные осложнения при хирургическом, ортопедическом и ортодонтическом лечении. Клиническая эффективность этого препарата доказана в ряде исследований [6].

Выводы. Проведенный нами анализ литературных данных показывает, что научно-технический прогресс приводит к ухудшению экологии, что в свою очередь приводит к загрязнению атмосферного воздуха, воды, земли, продуктов питания. Следствием этого является увеличение уровня заболеваемости, что требует разработки лечебно-профилактических мероприятий с целью снижения уровня заболеваемости.

Литература

1. Белоклицкая Г.Ф. Клинические методы обследования больных с заболеваниями тканей

пародонта / Г.Ф. Белоклицкая // Дентальные технологии. – 2003. – № 5 (13). – С. 15-18.

2. Боровский Е.В. Биология полости рта / Е.В. Боровский, В.К. Леонтьев. – М.: Медицина, 1991. – 302 с.

3. Данилевский Н.Ф. Систематика болезней пародонта / Н.Ф. Данилевский // Вісник стоматології. – 1994. – № 1. – С. 17–21.

4. Косенко К.Н. Профилактическая гигиена полости рта / К.Н. Косенко, Т.П. Терешина. – Одесса: КП ОГТ, 2003. – 296 с.

5. Левицкий А.П. Кризис антимикробной терапии и профилактики в стоматологии / А.П. Левицкий // Вісник стоматології. – 2005. – № 3. – С. 66-69.

6. Левицкий А.П. Лизоцим вместо антибиотиков / А.П. Левицкий. – Одесса: КП ОГТ, 2005. – 74 с.

7. Леус П.А. Эффективность профессиональной гигиены полости рта в профилактике болезней пародонта / П.А. Леус, С.С. Любко // Клиническая стоматология. – 1997. – №3. – С. 70-73.

8. Луизов А. В. Цвет и свет / А.В. Луизов. – Л., Энергоатомиздат, 1989. –С. 34-38, 78-83, 99-101.

9. Парпалей К.А. Методика поєднаної профілактики карієсу вітамінними та кальційвмісними препаратами / К.А. Парпалей // Вісник стоматології. – 1997. – № 4. – С. 644-645.

10. Строченко Е.А. Биохимические изменения в ротовой жидкости у лиц, работающих во вредных условиях труда / Е.А. Строченко, В.Я. Скиба, Л.Н. Россаханова // Вісник стоматології. – 2008. – № 5-6. – С. 46-48.

Tymoshchuk O. V.

*Candidate of Medical Sciences, Associate Professor, Department of Hygiene and Ecology
Ivano-Frankivsk National Medical University*

PSYCHOLOGICAL ASPECTS OF DEVELOPMENT OF EMOTIONAL EXPRESSION OF MEDICINE AND STUDENTS OF DIFFERENT TYPES OF MODERN EDUCATIONAL INSTITUTIONS

Тимошук О. В.

*кандидат медичних наук, доцент кафедри гігієни та екології
Івано-Франківський національний медичний університет*

ПСИХОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ ЕМОЦІЙНОГО ВИГОРАННЯ СЕРЕД УЧНІВ ТА СТУДЕНТІВ СУЧАСНИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ РІЗНИХ ТИПІВ

РЕЗЮМЕ

Вступ: Нестабільна соціально-економічна ситуація, яка на даний момент склалася в нашій країні, має негативний вплив на рівень психологічного здоров'я усього населення, та в найбільшій мірі на молодь. У сучасному суспільстві існує велика кількість стресогенних факторів, які уже впродовж тривалого часу вивчають зарубіжні та українські вчені. Під час періоду перебування у школі та інших типах сучасних навчальних закладів юнаки та дівчата зазнають впливу таких стресогенних факторів, як їх соціальна оцінка, труднощі та невизначеність у виборі майбутньої професії, монотонність повсякденної діяльності; а також одним з основних факторів ризику є перенавантаження учнів та студентів, які змушені перебувати у навчальних закладах протягом 6-8 годин на день, засвоювати великі об'єми матеріалу, приділяти велику кількість часу на виконання домашніх завдань, зменшувати тривалість перебування на свіжому повітрі, мало часу займатися у спортних секціях і гуртках, існувати в умовах деструктивної конкуренції серед однолітків, піддаватися постійній критиці та оцінці. Тому збереження і

профілактика психологічного здоров'я сучасних учнів та студентів є важливим та актуальним завданням у сучасному суспільному середовищі.

Метою дослідження є вивчення психологічних аспектів, які є причиною розвитку емоційного вигорання серед учнів та студентів сучасних навчальних закладів різних типів та аналіз психічних ризиків його виникнення у юнаків та дівчат.

Матеріали та методи: При виконанні досліджень дисертаційної роботи з вивчення психологічних аспектів, які є причиною розвитку емоційного вигорання серед учнів та студентів сучасних навчальних закладів різних типів та дослідженні їх впливу на стан психічного здоров'я, навчальну та подальшу професійну діяльність здійснювали обстеження юнаків і дівчат п'яти сучасних закладів освіти м. Івано-Франківська: Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника, Івано-Франківський фінансово-комерційний кооперативний коледж імені С. Граната, Івано-Франківське музичне училище імені Дениса Січинського, Івано-Франківський професійний ліцей автомобільного транспорту і будівництва №15, Івано-Франківський ліцей-інтернат для обдарованих дітей з сільської місцевості. У процесі виконання дисертаційної роботи вивчено результати опитування 300 учнів та студентів (в тому числі 150 дівчат та 150 юнаків). Під час проведення роботи з дослідження психологічних аспектів, які є причиною розвитку емоційного вигорання серед учнівської та студентської молоді застосовували методику діагностики рівня емоційного вигорання Бойка В.В., результати якої дозволяли оцінити показники розвитку провідних психофізіологічних функцій та їх вплив на школярів та студентів у освітніх закладах різних типів. Оцінювали результати досліджень за допомогою методу статистичного аналізу, який дозволяв одержати достовірні величини показників описової статистики та кореляційного аналізу.

Результати: Одержані у процесі виконання роботи результати вивчення психологічних аспектів, які є причиною розвитку емоційного вигорання серед учнів та студентів сучасних навчальних закладів різних типів, методом використання загальноприйнятих методик дозволили побачити існування цілої низки надзвичайно вагомих взаємозв'язків провідних характеристик синдрому емоційного вигорання учнівської та студентської молоді з основними показниками психофізіологічної адаптації, які займають провідну роль під час процесу створення та наукового обґрунтування істотної частини здоров'язберігаючих технологій та дають можливість розробки заходів з психофізіологічної і психогігієнічної корекції функціонального стану організму учнів і та студентів, та основних показників ВНД в умовах перебування в сучасних закладах освіти різних типів. Одержані показники вищеперерахованих величин є однотипними та такими, що піддаються порівнянню, що в свою чергу дає можливість аргументовано і об'єктивно розпізнавати формування функціональних можливостей молодого організму і провідних корелят стану їх психічного і соматичного здоров'я.

Висновки: Умови онтики юнаків та дівчат в умовах сучасних освітніх закладів можна позиціонувати як такі, що не мають істотних відмінностей від загальноприйнятих норм, підлягають порівнянню і дають можливість виявити провідні причини розвитку процесу емоційного вигорання серед досліджуваних категорій молодих людей та проводити розробку та створити умови для впровадження здоров'язберігаючих методик. Отже, оцінка причин розвитку процесів емоційного вигорання учнів та студентів в сучасних навчальних закладах різних типів може бути невід'ємною складовою для практичного впровадження в практичну діяльність профілактичної медицини, впровадження у лікувальну практику та мати широке застосування у науковій діяльності. Таким чином проведене нами дослідження є актуальним та інформативним, а у майбутньому його можна застосовувати для здійснення поглибленого дослідження вищої нервової діяльності учнів та студентів і для покращення їх емоційного стану, створення комфортних умов для налагодження міжособистісних стосунків та взаємин з навколишнім середовищем. Ця проблема наразі залишається не до кінця дослідженою і за об'ємом, і за якістю через недостатньо високий рівень соціальних запитів.

Ключові слова: емоційне вигорання, методика Бойка В.В., навчальне середовище, заклади освіти, учні та студенти.

Постановка проблеми. Вперше термін «психічне вигорання» був вжитий американським вченим-психіатром Дж. Фейденбергом, а у 1976 році соціальний психолог Х. Маслач описала цей термін як стан фізичного і емоційного вигорання, який включає в себе зниження самооцінки, негативне ставлення до будь-якого виду діяльності, порушення взаєморозуміння з однолітками, викладачами та батьками [5, 8, 20].

Емоційне вигорання – це синдром, який як правило, виникає на фоні впливу на особу хронічного стресу і дії на неї високих рівнів навантажень постійного характеру, що спричиняє розвиток виснаження емоційно-енергетичних та

особистісних потенціалів учнів та студентів [1, 3, 21]. Процес емоційного вигорання розвивається у процесі накопичення значної кількості негативних емоцій, ситуацій і стосунків без «розрядки» чи «вивільнення». Явище емоційного вигорання настає не одразу, а впродовж певного тривалого періоду часу та є причиною зниження якості життя юнаків та дівчат [2, 4, 15, 19, 23, 26].

Поширеність синдрому емоційного вигорання з кожним роком досягає все більшого розповсюдження, що спричиняє ріст зацікавленості науковців таких профілів, як психологи, педагоги, філософи, медики і ін. до цієї проблеми [6, 7, 10, 16, 18, 22]. За результатами

отриманих досліджень, можна зробити висновки, що процес навчання у сучасних освітніх закладах є складним та емоційно виснажливим, оскільки потребує значних витрат фізичної, психологічної та емоційної енергії, що створює підґрунтя для виникнення ризику розвитку емоційного вигорання серед юнаків і дівчат у ранньому юнацькому віці [12, 13, 14, 17, 24].

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Огляд літератури та її аналіз дають можливість розглянути актуальність проблеми синдрому емоційного вигорання як показника навчальної дезадаптації в учнів та студентів сучасних освітніх закладів різних типів [11, 19, 25]. За даними Б.Г. Ананьєва, поняття «емоційне вигорання» – це негативне явище, яке може виникати при міжособистісних стосунках «людина-людина» та часто позиціонується як стан, що складається з емоційного, розумового та фізичного виснаження. На даному етапі існує багато методик для визначення структури емоційного вигорання, та однією з найпоширеніших є тривимірна модель, яку запропонував В. В. Бойко та виділив у ній такі фази: напруження, резистенції та виснаження, кожна з цих фаз складається з чотирьох симптомів. Так, фаза «напруження» складається з таких симптомів: переживання психотравмуючих обставин, відчуття незадоволеності собою, сприйняття себе «загнаним у кут», відчуття тривоги і депресії. Фаза «резистенції» складається з таких симптомів: неадекватне вибіркове емоційне реагування, емоційно-моральна дезорієнтація, розширення сфери економії емоцій, редукція професійних обов'язків. Фаза «виснаження» - це емоційний дефіцит, емоційне відчуження, особистісне відчуження, психосоматичні відхилення та психовегетативні порушення. При проведенні даної роботи чітко видно, що дезадаптація виникає як наслідок дисбалансу при порушенні взаємодії особи та оточуючого середовища, що проявляються заниженою самооцінкою, втратою мотивації, порушенням взаємовідносин з однолітками, проявами агресії, розвитком конфліктності тощо. Дані процеси можуть бути причиною втрати мотивації до навчальної та професійної діяльності і мати вплив на зниження продуктивності фізичної та розумової праці, а також можуть впливати на психічний стан учнів та студентів, спричиняти розлади в емоційній та мотиваційній сферах, викликати зниження швидкості засвоєння матеріалу та якості його сприйняття, порушення комунікацій з викладачами [9, 14].

Виділення невирішених раніше частин проблеми. У останній період особливої актуальності набула проблема дослідження психологічних ризиків розвитку синдрому емоційного вигорання серед сучасних учнів та студентів, у період перебування їх у сучасних навчальних закладах, що викликана необхідністю теоретичного дослідження даної ситуації, а також розробки адекватних практичних методик для виявлення початкових проявів розвитку

психологічних ризиків, які можуть бути причиною виникнення синдрому емоційного вигорання в учнів та студентів, а також створення ефективних методик їх психологічного розв'язання. Зараз, для вивчення психологічних аспектів, які є причиною розвитку емоційного вигорання серед учнів та студентів сучасних навчальних закладів різних типів та аналізу психічних ризиків його виникнення у юнаків та дівчат широкого застосування набули різного роду опитувальники та анкетування [13]. Однак, з метою забезпечення достовірних прогнозів та статистично обґрунтованих порівнянь, обов'язково потрібно, крім використання загальноприйнятих спеціальних опитувальників, застосовувати систематизовані нормативні величини показників, які можна отримати лише за умови проведення комплексних моніторингових багатопрофільних досліджень.

Метою даного дослідження є вивчення психологічних аспектів, які є причиною розвитку емоційного вигорання серед учнів та студентів сучасних навчальних закладів різних типів та аналізу психічних ризиків його виникнення у юнаків та дівчат.

Матеріали і методи дослідження. При вивченні психологічних аспектів, які є причиною розвитку емоційного вигорання серед учнів та студентів сучасних навчальних закладів різних типів та аналізу психічних ризиків його виникнення у юнаків та дівчат, здійснювали їх дослідження у п'ятьох сучасних закладах освіти м. Івано-Франківська: Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника, Івано-Франківський фінансово-комерційний кооперативний коледж імені С. Граната, Івано-Франківське музичне училище імені Дениса Січинського, Івано-Франківський професійний ліцей автомобільного транспорту і будівництва №15, Івано-Франківський ліцей-інтернат для обдарованих дітей з сільської місцевості. За період дослідження обстежено 300 учнів та студентів (в тому числі 150 дівчат та 150 юнаків). Схема обстежень включала оцінку психологічних аспектів, які є причиною розвитку емоційного вигорання за результатами суб'єктивних характеристик та аналіз психічних ризиків його виникнення в учнів та студентів за допомогою застосування статистичних моделей.

Об'єкти обстеження, їх групування та класифікація за базовими показниками були відібрані з урахуванням кількісної та якісної репрезентативності досліджень, а кількість досліджуваних осіб вираховували методом застосування математичних формул розрахунку мінімальної кількості досліджуваних для отримання статистично достовірних результатів та забезпечення кількісної і якісної репрезентативності та гарантованої валідності проведеного обстеження. Також, для досягнення високого рівня однорідності і репрезентативності досліджуваних груп, враховували статеві-вікові особливості, суб'єктивну оцінку рівня емоційного

вигорання та аналіз психічних ризиків його виникнення у юнаків та дівчат.

Результати і обговорення. Одержані показники оцінки розвитку синдрому емоційного вигорання в учнів та студентів в сучасних закладах освіти різних типів є однотипними та цілком підлягають порівнянню, що дає можливість достовірно вивчити основні характеристики впливу різних подразнюючих чинників на розробку здоров'язберігаючих технологій та базових корелят стану їх психічного і соматичного здоров'я.

Необхідно відзначити, що узагальнене підсумоване значення показників ЕВ, були найвищими серед юнаків школи та дівчат коледжу. У підсумку були отримані наступні показники їх значень, так: $168,93 \pm 8,44$ бали у юнаків та $160,95 \pm 8,38$ бали (3,4%; $p(t)_{ун} > 0,05$) у дівчат університету, $164,40 \pm 8,29$ балів у юнаків та $161,67 \pm 8,14$ балів (3,3%; $p(t)_{л} > 0,05$) у дівчат ліцею, $169,29 \pm 8,70$ балів у юнаків та $162,13 \pm 8,46$ балів (2,9%; $p(t)_{уч} > 0,05$) у дівчат училища, $169,51 \pm 8,48$ балів у юнаків та $171,57 \pm 7,49$ балів (3,6%; $p(t)_{к} > 0,05$) у дівчат коледжу, а також $170,00 \pm 8,65$ балів у юнаків та $164,43 \pm 7,65$ балів (4,1%; $p(t)_{ш} > 0,05$) у дівчат школи. Статистично-значимі відмінності були зафіксовані при порівнянні показників, характерних для юнаків школи та ліцею ($p(t)_{ш-л} < 0,05$) та дівчат коледжу та університету ($p(t)_{к-у} < 0,05$). Будь-яких статистично-значимих статево-обумовлених розбіжностей не було відмічено ($p_{ю-д} > 0,05$).

Оцінюючи основні показники поділу характеристик ЕВ, необхідно відмітити, що в кожній з порівнюваних груп їх величини підтверджували, що рівні ЕВ у більшості випадків перебували у стадії формування (юнаки, які навчались в училищі та школі, та дівчата, які навчались коледжі та ліцеї) або уже був сформований (юнаки, які перебували в умовах школи та коледжу та дівчата, які перебували в умовах університету та коледжу). Рівень ЕВ такий, що уже сформувався, був відмічений у 52,2% юнаків та 51,3% дівчат університету, 48,2% у юнаків та 53,6% у дівчат ліцею, 50,8% у юнаків та 52,3% у дівчат училища, 49,8% у юнаків та 55,1% у дівчат коледжу, а також 49,9% у юнаків та 54,9% у дівчат школи. Встановлені закономірності свідчать про підтвердження отриманих результатів дослідження як з боку кількісних характеристик, так і з боку структурних закономірностей поділу усіх показників ЕВ, які вивчалися в процесі проведеної роботи. Необхідно звернути увагу на те, що найвищі підсумовані значення ступеня прояву основних показників ЕВ в учнів та студентів, які свідчать про виражену емоційну нестабільність та високий рівень ризику до виникнення різного роду відхилень з боку психічної діяльності, були виявлені у юнаків та дівчат школи і коледжу. Незалежно від цього, основні характеристики структурного поділу показників, які підлягали вивченню, необхідно зауважити, що в усіх порівнюваних групах деякі основні характеристики синдрому ЕВ в переважній більшості випадків перебували або у стадії формування (юнаки школи та коледжу і дівчата

університету та коледжу) або ознаки ЕВ уже були сформовані (юнаки, які навчались у коледжі, школі та училищі і дівчата, які навчались у коледжі та училищі).

У першій фазі «напруження» у першу чергу розвивається стан ригідності. З метою профілактики розвитку емоційного вигорання у цій фазі серед учнів та студентів важливу роль відіграють такі психологічні характеристики як настрій, загальний рівень самопочуття, самооцінка здатності виконання певної роботи своїми руками, суб'єктивна оцінка стану здоров'я, а також наявність домінуючого і авторитарного типу розвитку взаємовідносин.

«Резистенція» є другою фазою емоційного вигорання, яка характеризується такими психологічними показниками, як недовірливий тип взаємовідносин у колі ровесників, а також рівень намагань виконувати якусь діяльність своїми руками. До попереджуючих факторів розвитку другої фази емоційного вигорання відносяться такі особистісні чинники як хороше самопочуття та настрої, висока самооцінка та впевненість у власних силах та авторитарний тип взаємовідносин.

Третя фаза емоційного вигорання - «виснаження» є психологічним чинником, який провокує формування третьої фази вигорання серед учнів та студентів у формі недовірливого типу міжособистісних відносин. Для попередження виникнення третьої фази емоційного вигорання потрібно сприяти розвитку позитивних емоцій, хорошему самопочуттю, високому рівню активності та гарного настрою, а також розвивати авторитарний та альтруїстичний типи взаємовідносин, самооцінку стану власного здоров'я та рівень впевненості у собі.

Висновки

1. У результаті аналізу впливу особистісних характеристик на формування усіх трьох перелічених фаз емоційного вигорання серед учнів та студентів, були виділені психологічні ознаки, які сприяють чи перешкоджають формуванню стану емоційного вигорання. Показниками, які провокують розвиток емоційного вигорання серед учнів та студентів, було визнано: ригідність, ступінь прояву бажання робити щось своїми руками та недовірливий тип особистих стосунків. Серед психологічних показників, які попереджують розвиток емоційного вигорання, є хороше самопочуття, позитивний настрій, високий рівень активності, самооцінка стану власного здоров'я, прагнення робити щось своїми руками, рівень впевненості в собі, а також авторитарний, домінуючий та альтруїстичний типи особистих взаємовідносин.

2. Також було зафіксовано, що найвищі значення узагальнених основних значень величин синдрому ЕВ в учнів та студентів, які відповідають за рівень вираження емоційної нестабільності та вагомому рівню схильності до різного роду відхилень основних визначальних ознак психічного здоров'я, були відмічені в

основному серед представниць жіночої статі і, найбільше, серед дівчат школи та ліцею. Вивчаючи основні принципи структурного розподілу даних показників, було зафіксовано таку закономірність, що в усіх досліджуваних статевих групах основні значення синдрому ЕВ у переважній більшості випадків перебували або у стадії формування (юнаки школи та коледжу і дівчата університету та коледжу) або ознаки ЕВ уже були сформовані (юнаки, які навчались у коледжі, школі та училищі і дівчата, які навчались у коледжі та училищі).

3. Як профілактичні методи та методи психокорекції для попередження та редагування розвитку емоційного вигорання в учнів та студентів, можна застосовувати такі підходи як працетерапія, імітаційні ігри, візуалізації майбутньої події, вибіркової позитивної ретроспекції, динамічність установок, розвиток навиків переоцінювати цінності, змінювати цілі, які не вдалося досягнути, відгородження від стресів, формування навиків розслаблення, розвиток почуття гумору, позитивне самонавіювання, психорегулюючі тренінги, отримання максимальної кількості позитивних емоцій за допомогою театру, книг, кіно, образотворчого мистецтва, музики, природи тощо.

Пропозиції. Одержані у результаті проведених досліджень теоретичні і емпіричні значення показників можуть впроваджуватися у практику сучасних закладах освіти різних типів для проведення діагностики, розроблення заходів профілактики та корекції формування синдрому емоційного вигорання в учнів та студентів. Крім того результати наукової роботи можуть бути застосовані для перспектив подальшого розширеного дослідження впливу психологічних чинників на розробку профілактичних заходів стосовно попередження розвитку синдрому емоційного вигорання у юнаків та дівчат сучасних освітніх закладів різних типів.

ПОСИЛАННЯ

1. Адаптация к профессиональной деятельности / Физиология трудовой деятельности // А. Ж. Юревиц, В. С. Аверьянов, О. В. Виноградов и др., – СПб.: Наука, 1993. – с. 209–277.
2. Алешина Т.Г. Проблема взаимосвязи индивидуально-личностных свойств и особенностей формирования «синдрома эмоционального выгорания» // Психотерапия. — 2007. — № 7. — С. 35-38.
3. Бондарь Н.Е., Самооценка личностной зрелости в юношеском возрасте. / Бондарь Н.Е., Бондарь И.В. Наука і освіта. * 2004. - №3. - С. 15 - 17.
4. Будницька О.А. Індивідуально-особистісні детермінанти емоційних переживань у психотравмуючій ситуації /Будницька О.А. Автореф. ...канд. психол. наук: К., 2001. – 17с.

5. Водопьянова Н.Е. Синдром выгорания: диагностика и профилактика / Н.Е. Водопьянова, Е.С. Старченкова. – СПб. : Питер, 2005. – 336 с.

6. Гнедова С.Б. Особенности синдрома «эмоционального выгорания» у специалистов коррекционно-развивающего обучения // Проблемы исследования синдрома «выгорания» и пути его коррекции у 44 специалистов «помогающих» профессий (в медицинской, психологической и педагогической практике) / Под ред. В.В. Лукьянова, С.А. Подсадного. — Курск: КГУ, 2007. — С. 35–38.

7. Кириленко О.А. Психологичні детермінанти професійного стресу у представників професії типу "людина - людина": Автореф. дис... канд. психол. наук: 19.00.03 [Електронний ресурс] / Кириленко О.А.— К., 2007. — 20 с.

8. Коротова Г. С. Эмоциональное выгорание как проявление защитного поведения в профессиональной деятельности // Фундаментальные исследования. 2005. № 4. С. 29–32.

9. Максименко К.С. Психічні стани та особистісна динаміка / Максименко К.С. Практична психологія та соціальна робота. -2002. - № 8. – С.54-59.

10. Митина М. Психологическое сопровождение выбора профессии / Марина Митина. – М. : Изд-во МПСИ., 2003. – 184 с.

11. Панченко Л. Л. Адаптация к профессиональной деятельности: Учеб. пособие. – Владивосток: Мор. гос. ун-т, 2006. – 35 с.

12. Сыманюк Э. Э. Психологические барьеры профессионального развития личности: практико-ориентированная моногр. М.: Московский психолого-социальный институт, 2005. – С. 34-78.

13. Структура самооцінки та рівня домагань особистості і її урахування у виховному процесі // Педагогіка та психологія: 36. наук. праць. – Харків: ХДПУ, 2001. – Вип. 19. – Ч.2. – С. 66-70.

14. Aboud, F. E. (1988). Children and prejudice. Oxford, England: Blackwell.

15. Arsenio, W. F. (1988). Children's conceptions of the situational affective consequences of sociomoral events. Child Development, 59, 1611-1622.

16. Arsenio, W. F., & Fleiss, K. (1996). Typical and behaviourally disruptive children's understanding of the emotional consequences of socio-moral events. British Journal of Developmental Psychology, 14, 173-186

17. Denham, S., Blair, K., DeMulder, E., Levitas, J., Sawyer, K., Auerbach-Major, S., et al. (2003). Preschool emotional competence: Pathway to social competence. Child Development, 74, 238-256.

18. Freundberger H.J. Staff burnout // Social Sciences. — 1974. — P. 159- 166.

19. Maslach C., Jackson S. Characteristics of Staff Burnout in Mental Health Settings // Hospital and Community Psychiatry. 1978. V. 25. P. 233–237.

20. Maslach, C. Burnout: A multidimensional perspective / C. Maslach // Professional burnout: Recent developments in the theory and research / Ed.

W.B. Shaufeli, C. Maslach and T. Marek. – Washington D.C : Taylor & Francis, 1993. – P. 19–32.

21. Pollak, S. D., Cicchetti, D., Hornung, K., Reed, A. (2000). Recognizing emotion in faces: Developmental effects of child abuse and neglect. *Developmental Psychology*, 36, 679-688.

22. Pollack, S. D. (2008). Mechanisms linking early experience and the emergence of emotions: Illustrations from the study of maltreated children. *Current Directions in Psychological Science*, 17, 370-375.

23. Saarni, C., Campos, J., Camras, L., & Witherington, D. (2008). Principles of emotion and emotional competence. In W. Damon & R. Lerner

(Eds.), *Child and adolescent development: An advanced course* (pp. 361-405). Hoboken, NJ: Wiley.

24. Saarni, C. (2008). The interface of emotional development with social context. In M. Lewis, J. Haviland-Jones & L. Feldman Barrett (Eds.), *The Handbook of Emotions* (3rd ed., pp. 332-347). New York: Guilford Press.

25. Saarni, C. (1999). *The development of emotional competence*. New York: Guilford Press.

26. Shields, A., Dickstein, S., Seifer, R., Guisti, L., Magee K.D., & Spritz, B. (2001). Emotional competence and early school adjustment: A study of preschoolers at risk. *Early Education and Development*, 12, 73-96.

Turegeldiyeva D. A., Kovaleva G. G., Semenyuk V. M., Muchambetova A. K., Meka-Mechenko V. G., Ryabushko E. A., Sarmantayeva K. B., Zhambyrbayeva L. S.
Kazakh Science Center for Quarantine and Zoonotic Diseases
named after M. Aikimbayev, Almaty, Kazakhstan

PERORAL ACUTE TOXICITY OF DISINFECTANT IN SPF AND CONVENTIONAL LABORATORY MICE

Турегелдиева Д. А., Ковалева Г. Г., Семенюк В. М., Мухамбетова А. К., Мека-Меченко В. Г., Рябушко Е. А., Сармантаева К. Б., Жамбырбаева Л. С.
Казахский научный центр карантинных и зоонозных инфекций им. М. Айкимбаева,
Алматы, Республика Казахстан

ОЦЕНКА ОСТРОЙ ТОКСИЧНОСТИ ДЕЗИНФИЦИРУЮЩИХ СРЕДСТВ ПРИ ПЕРОРАЛЬНОМ ВВЕДЕНИИ НА SPF- И КОНВЕНЦИОНАЛЬНЫХ ЛАБОРАТОРНЫХ МЫШАХ

Summary. Conventional animals infections have an effect on the peroral acute toxicity of the disinfectant, LD₅₀. But to determine the toxicity class of disinfectants according to GOST 12.1.007-76, conventional animals can be used, since the range of peroral LD₅₀ indicators obtained from both SPF (*Specific Pathogen Free*) and conventional animals is included in the regulated boundaries of GOST classes. To determine more accurate indicators of toxicity, it is necessary to use SPF animals with confirmed microbiological health status.

Аннотация. Инфекции конвенциональных лабораторных животных оказывают влияние на показатель острой токсичности дезинфицирующего средства – LD₅₀ при пероральном введении. Но для определения класса токсичности дезинфицирующих средств по ГОСТ 12.1.007-76 можно использовать конвенциональных животных так как диапазон показателей LD₅₀ при пероральном введении, полученных как от SPF (*Specific Pathogen Free*), так и от конвенциональных животных входит в регламентированные границы классов ГОСТа. Для определения более точных показателей токсичности необходимо использовать SPF тест-животных, имеющих подтвержденный микробиологический статус здоровья.

Введение

Для оценки токсикологических показателей дезинфицирующих средств при предрегистрационных исследованиях регламентировано использование здоровых животных, содержащихся в соответствующих условиях под воздействием исследуемого дезинфектологического средства [1]. Однако при этом не указывается какой статус здоровья животных требуется для получения надежных экспериментальных результатов для определения класса опасности вещества.

Известно, что инфекции лабораторных животных влияют на результаты экспериментов [2-5], в том числе в исследованиях по изучению токсичности химических веществ [6]. В современных лабораториях в основном

используют 2 качественные категории лабораторных животных: а) конвенциональные, или так называемые «грязные» лабораторные животные, которые содержатся в открытых системах и не контролируются на наличие инфекционных агентов; б) SPF (*Specific Pathogen Free*) лабораторные животные, содержащиеся в изолированных системах и имеющие подтвержденный микробиологический статус [7]. Различия между SPF и «грязными» конвенциональными колониями и то, какие патогены животных исключены (или включены), редко упоминаются в дискуссиях о том, каким образом это отражается на токсикологических исследованиях.

Целью нашего исследования явилось сравнительная характеристика острой токсичности